

De Voornse en Rotterdamse Duinen

RolfRoos & Nicovan der Wel m.m.v. Theo Briggeman

Reeds lang is bekend dat de duinen van Voorne tot de belangrijkste natuurgebieden van West-Europa behoort. Tragisch is dan ook hun ligging pal naast de haven en de Maasvlakte waardoor zij, ondanks de rijkdom en de status van beschermd natuurgebied, ernstig bedreigd zijn. Dit wankele monument kunnen we stutten door de waarden te benoemen, bestuurders op hun rol aan te spreken, herstelplannen aan te moedigen en niet in de laatste plaats: onderzoek te doen en te publiceren.

Nederlandse duinlandschappen behoren tot de rijkste en best gconserveerde natuurgebieden. Door de variatie van zand en zout, de omvang, de frisse zeewind en de inzet van beheerders gesteund door honderden onderzoekers is het hele Nederlandse duingebied een toevluchtsoord voor flora en fauna. De kwaliteit van de natuur in het duin van Voorne lijkt redelijk op peil, en vele herstelprojecten van de laatste vijftien tot twintig jaar lijken doorgaans goed uit te pakken voor de wilde flora. Paddenstoelen profiteren van het vele vochtige bos dat er tegenwoordig op Voorne is. Toch zijn er ook signalen die de wenkbrauwen doen fronsen, zoals minder Rode Lijstsoorten (flora) en verdwijnen van soorten van open duin en duingrasland (planten, dagvlinders, kevers, zandhagedis). Maar deze achteruitgang is peanuts vergeleken met de ineenstorting van de biodiversiteit in het agrarisch gebied en in het oosten van ons land. Daar is de stikstofdruk zo hoog dat een soort als parnassia niet terugkeert bij herstelplannen, in de duinen vaak wel.

Verschuivende waardering voor oude gebieden

Een eeuw geleden waren Breede Water en Quackjeswater (toen het Kwakse Meer genoemd) als de net aangelegde 'Marker Wadden' van nu: je moest er geweest zijn om mee te kunnen praten over de vogelrijkdom. Slechts een halve eeuw geleden noemden velen het binnenduinlandschap van de Heveringen en de duinrand bij Rockanje nog 'sprookjesachtig': al die duingraslanden en wat een mooie afwisseling van lage bosschages en tuinderijen. Om de een of andere reden levert zo'n combinatie van natuur en cultuur een landschap op dat bijna iedereen waardeert. De zoemende jungle van het Quackjeswater is ook mooi, maar is toch wat onherbergzamer. Het vroeger veel meer stuivende duin vlakbij zee scoorde hoog op de ansichtkaarten vanaf 1910 en is ook prachtig maar niet met die voor onze zintuigen zo prettige afwisseling van open en gesloten. Fel licht en stuivend zand doen pijn aan ogen en voeten. Maar ook dat

duin hoort erbij. Zonder verjonging geen rijk duin.

Binnen die rijke gordel van duingebieden van ons land zou Voorne haar koppositie wel eens kunnen gaan verliezen. Dat gaat langzaam maar gestaag. We hebben gezien dat Voorne nog steeds ongekend rijk is, maar het landschap veranderde revolutionair. Een hele generatie die heeft moeten aanzien hoe de skyline in het noorden kantelde van een vogelrijk en open natuurgebied naar opslagtanks en windmolens, kon dit niet altijd verdragen en verhuisde, of bleef *sadder and wiser* achter.

Daarbovenop kwam het grote dichtgroeien waardoor we het oude Voorne, het dansende Voorne van rond 1925 waar schilders langskwamen en dat door Louis Davids werd bezongen, als landschap bijna niet meer terugvinden. De vele dubbelfoto's in dit boek getuigen ervan. Demping van de dynamiek in het duin en in de samenleving. Frivoliteit verdween. Crises, oorlog en wederopbouw trokken diepe sporen. In het landschap, de bebouwing en in de harten van mensen. Landbouw in duin en binnenduinrand, destijds op een manier die we nu redelijk duurzaam zouden vinden, verdween in de hebbelijke maalstroom van villabouw en aanleg van recreatieparken.

Gemeente(s) aan zet

De bescherming van de duinen is een eeuw geleden door de particuliere eigenaar samen met Natuurmonumenten in gang gezet en nog steeds is tien procent van het duingebied particulier. Rond de oorlog was er een historische rol voor 'Rotterdam' via het Administratiefonds Rotterdam dat enkele decennia grote delen van het duin bezat. Al eerder gaf de stad Rotterdam een sterke stimulans aan de nu weer verdwenen koloniehuisen, de volkshogeschool Olaertsduyn en de - gebleven en uitdijende - recreatie. Bescherming en beheer zijn vooral het werk geweest van onderzoekers en natuurorganisaties en mogelijk gemaakt door speciale fondsen voor natuuraankoop en herstelplannen.

De natuurbeheerders hadden lang niet altijd oog voor lokale cultuur en geschiedenis, maakten ook fouten door bijvoorbeeld duinhuisjes te slopen of aan bewoners hoge erfpachten te berekenen. Maar natuurclubs, met een soms wat te naïef vertrouwen in jaarrondbe grazing en soms wat ruwe technieken om het duin weer te openen, stelden in ieder geval flora en fauna voorop. Dat kun je helaas niet zeggen over de VVV en lokale besturen die achter vrijwel alle bouwingsplannen en weganaanleg aan marcheerden. En waren de eerste recreatieondernemers gericht op kamperen in het veld, de recente generatie vult het landschap met zoveel mogelijk huisjes en mensjes, goede uitzonderingen daargelaten.

Wil de regisseur zich melden?

De rijke natuur van het kustlandschap van Voorne is versnipperd geraakt qua eigendom en ook qua beleid. Er zijn nu meer dan tien eigenaren en maar liefst drie Natura 2000-plannen. Die werken met voor duinrandbewoners onbegrijpelijke 'habitattypen'. Daarnaast is er ook nog de cultuurhistorie, en binnen dat beleidsterrein is een deel van de duinen van Voorne aangewezen als beschermd dorpsgezicht. En er zijn diverse rijksmonumenten.

Het is een ratjetoe, en regie ontbreekt. De provincie is verantwoordelijk voor het natuurbeleid en het waterschap voor de zeeuwering, een afstandelijk en relatief onzichtbaar gegeven. Voor de oorlog had het Hoogheemraadschap van Voorne opvallend genoeg juist veel invloed, denk aan het beperken van beweiding, het tegengaan van afgraven en bebouwen en duinvastlegging. Na de oorlog deed de gemeente even heel natuurvriendelijk van zich spreken met een lijst van te beschermen planten (wellicht de eerste in ons land). Maar wie moest dit naleven, en hoe dan? En waarom is er niet ook nu een prachtige lijst van te beschermen soorten waarvoor men zich het vuur uit de sloffen loopt? Grote steden als Utrecht en Amsterdam zijn hierin een lichtend voorbeeld. Nu Voorne en Rotterdam nog.

"Het duinlandschap van Voorne is jong en onstuimig, in hoge mate dynamisch, uitzonderlijk rijk." (Wandelkaart duinen van Voorne, 1975.)